

УДК 811.161.2'373.2

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10391>

ЦІЛІСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОНІМІЇ ХОЛМЩИНИ XVI–XVII СТ.

Зоряна КУПЧИНСЬКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови імені професора Івана Ковалика,
вул. Університетська, 1/234, Львів, Україна, 79001,
тел. (0 322) 239 47 17
e-mail: kupchynska@gmail.com*

[*Mytnik I. Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku / Irena Mytnik. – Warszawa, 2017. – 320 s.*].

[*Mytnik I. Słownik historyczno-etymologiczny antroponimii ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku / Irena Mytnik. – Warszawa, 2017. – 318 s.*].

Відомий польський мовознавець-ономаст Ірена Митнік комплексно дослідила антропонімію Холмщини XVI–XVII ст. “Комплексність” полягає не лише в тому, що автор праці втілила свій задум у двох книгах: монографії (Irena Mytnik. Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku. – Warszawa, 2017. – 320 s.) та словнику (Irena Mytnik. Słownik historyczno-etymologiczny antroponimii ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku. – Warszawa, 2017. – 318 s.), а й у фіксації антропонімного матеріалу та його опрацюванні.

Власні назви людей почерпнуто з великої кількості рукописних та друкованих історичних джерел XVI–XVII ст. Холмської землі. Дослідниця збрала багатий фактичний матеріал (10 000 особових назв), який ліг в основу дослідження і слугуватиме історикам мови, ономастам важливим довідковим фактажем.

У Вступі монографії автор розлого представила історію Холмщини, акцентуючи на основних параметрах, які формують територію як окреслену адміністративну структуру (розвиток основних міст, містечок і сіл, роль православної, греко-католицької та католицької церков у цьому регіоні). Ірена Митнік розглядає історію дослідження власних назв Холмської землі, методологію опрацювання фактичного антропонімного матеріалу та подає джерельну базу цієї праці.

Аналіз власних назв у монографії виконано в двох аспектах: ономастичному та соціолінгвістичному, що актуалізує міждисциплінарні зв'язки. Щодо ономастичного, то антропоніми представлені в усіх варіантах фіксації, пояснено їхнє походження та структуру, наведено паралелі з інших слов'янських мов тощо. Соціолінгвістичний аналіз зумовив розгляд власних назв регіону відповідно до соціального статусу та етнічної належності. Можна, правда, сперечатися з автором щодо розподілу антропонімів на польські та українські, наприклад, чому Броніслав, Богдан, Богуслав (с. 105) потрактовано як польські, а Фелікс (с. 64), Олександр (с. 76) – як українські?

Очевидно, йдеться про національність носіїв цього імені? Якщо так, то не варто переносити етнічну належність носія імені на саму назву, адже композити, як відомо, були характерні для антропонімних систем усіх слов'ян, а канонічний іменник адаптувався залежно від того, в яке мовне середовище потрапляв. Інша справа, коли йдеться про розподіл імен за соціальним статусом їхніх носіїв: імена шляхти, міщан та селян. Цей матеріал підтверджує залежність надання імен дітям від суспільно-історичних чинників, зокрема своєрідної моди в тому чи тому соціальному середовищі. Якщо в соціолінгвістиці та ономастиці почасти розглядають цю проблему на сучасному часовому зрізі, то в історичній антропонімії дихотомія *ім'я – соціальний статус* носія цього імені – ще зовсім закрыта тема. Тому великою заслугою Ірени Митнік є те, що вона в монографії зосередилася на цій межовій ономастично-соціолінгвістичній проблемі.

Важливими для сприйняття фактажу є таблиці, що репрезентують антропонімію Холмщини за століттями (XVI і XVII), семантикою твірних основ, суфіксами тощо.

Особливо цікавим є третій розділ, у якому автор розглядає способи ідентифікації особи в XVI–XVII ст., що залежали від соціального статусу носія імені, його етнічної належності та почасти типу історичного джерела, звідки почерпнуто антропонімію. Дослідниця зробила висновок, що основним в ідентифікації людини був соціальний статус.

Про українсько-польські міжмовні впливи в антропонімії Холмщини йдеться в четвертому розділі монографії Ірени Митнік. Взаємні польсько-українські процеси інтерференції на території давньої Холмської землі, що була на етнічно-культурному пограниччі, проявилися і на рівні антропонімії. Автор дослідження наголосила на тому, що аналіз історичних джерельних матеріалів засвідчує формування антропонімії Холмщини XVI–XVII ст. у системі білінгвізму, який був стійким у цей період на цій межовій території. У цьому аспекті рецензована праця може бути орієнтиром для інших ономастів, які могли б дослідити інші пограничні території, що уможливило б ґрунтовніші висновки щодо інтерференційних процесів на рівні онімії, яка в основному віддзеркалює всі загальномовні та суспільно-історичні процеси.

Висновки глибокі, розлогі, вони впливають із тексту монографії і кореспондуються з поставленими завданнями.

Варто зазначити, що доречна й картосхема, на якій візуалізовано територію, що досліджена на хронологічному етапі XVI ст.

Значну наукову вагомість має історично-етимологічний словник антропонімії Холмської землі XVI–XVII ст. (Irena Mytnik. Słownik historyczno-etymologiczny antroponimii ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku. – Warszawa, 2017. – 318 s.), який є логічним продовженням монографії. Він не лише становить вагомий внесок у розвиток слов'янської ономастичної лексикографії, але й є своєрідним довідником з історичної антропонімії.

У Словнику представлений список скорочень рукописних та друкованих джерел, з яких почерпнуто значний (5 300 одиниць) фактичний матеріал. Щодо наукової літератури, на яку посилається авторка, то її українську частину варто було б доповнити вагомими лексикографічними працями Ю. Редька, І. Фаріон, І. Трійняка.

Словникова стаття побудована чітко: реєстрове слово (адаптована прізвищева назва), історичне засвідчення антропоніма, скорочення джерела, рік фіксації та лаконічне тлумачення власної назви. Доцільно зазначити, що в Словнику розроблено коректну систему відсилань, що уможливило уникнути повторів.

У Словнику авторка успішно вирішила одну з важливих методологічних проблем опрацювання історичної онімії, пов'язаних із порубіжжям українських та польських земель. Позамовні та мовні тенденції впливали на графічну передачу власної назви в історичних пам'ятках, тому антропонімний матеріал, почерпнутий із текстів, написаних різними мовами (польською, українською, німецькою, латинською тощо) важко транслітерувати. Думаю, що "Історично-етимологічний словник антропонімії Холмської землі XVI–XVII ст." стане значною підмогою для тих науковців, які вивчатимуть українсько-польську інтерференцію на різних мовних рівнях, зокрема на онімному. Перспектива цього Словника полягає і в тому, що він слугуватиме взірцем для тих ономастів, які опрацьовуватимуть інші частини порубіжжя на різних історичних зрізах. Значною заслугою авторки Словника є й те, вона ввела у широкий мовознавчий обіг новий фактологічний матеріал XVI–XVII ст. Цікаво було б побачити ретро- і перспективу антропонімікону Холмської землі!